

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΒΙΑ-ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Κείμενο Ι

Η ΒΙΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Από τα γραπτά του προσωκρατικού φιλοσόφου Εμπεδοκλή ως αυτά του σύγχρονου κοινωνιολόγου Kemper αλλά και από πλήθος ψυχολογικών και ανθρωπολογικών μελετών προκύπτει ότι η ανθρώπινη αλληλεπίδραση, παρ' όλη την πολυπλοκότητά της, κινείται ανάμεσα σε δύο πόλους: στη «φιλότητα» που περιλαμβάνει όλες τις δυνάμεις που ενώνουν τους ανθρώπους και στο «νείκος» που αφορά τις δυνάμεις που τους χωρίζουν. Οι δύο αυτές πτυχές αποτελούν θεμελιώδεις επεξηγηματικές παραμέτρους της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης.

Τα συναισθήματα αγάπης, στοργής και χαράς ενώνουν δημιουργικά τους ανθρώπους, ενώ τα συναισθήματα θυμού, φόβου, περιφρόνησης και αηδίας βρίσκονται στη βάση της έχθρας και της αντιπαλότητας. Τα συναισθήματα που ορίζουν τους δύο πόλους της αλληλεπίδρασης είναι οικουμενικά.. Ωστόσο, κάθε πολιτισμός, με τις δικές του ιδιαίτερες συνθήκες και πρακτικές, συμβάλλει στην ένταση ή στην εξασθένηση της εκδήλωσης ορισμένων συναισθημάτων.

Τι είναι λοιπόν αυτό που στις «δικές μας» σύγχρονες δυτικές κοινωνίες εντείνει τον θυμό, τον φόβο, την περιφρόνηση και την αηδία, δηλαδή όλα εκείνα τα συναισθήματα επί των οποίων χτίζεται η βίαιη αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπων;

Θυμώνει όποιος διαψεύδεται και όποιος δυσφορεί, όποιος βρίσκεται συνεχώς μπροστά σε εμπόδια, αλλά και όποιος αναμετριέται με τους άλλους για να διατηρήσει ο ίδιος τον έλεγχο και την εξουσία. Διαψεύδεται αυτός που παγιδεύτηκε σε καταναλωτικά όνειρα και υποσχέσεις, αυτός που έμεινε άνεργος παρά τις καλές του σπουδές, όποιος πάσχισε για υψηλούς στόχους που δεν επιτεύχθηκαν ποτέ. Δυσφορεί αυτός που οι συνθήκες της καθημερινότητάς του, απλές ή σύνθετες, τον φέρνουν διαρκώς αντιμέτωπο με προβλήματα δισεπίλυτα. Θυμώνει εύκολα όποιος αποφασίζει να ακολουθήσει τις σύγχρονες επιταγές για «ανταγωνιστικότητα», διεκδικητικότητα και ατομική επιτυχία ή τις κοινωνικές προσαγές «να είναι καλά με τον εαυτό του» και να απαρνιέται «ό,τι δεν του αξίζει».

Ο φόβος έρχεται ως απάντηση σε ενδεχόμενη συμβολική ή πραγματική βλάβη. Φοβάται όποιος απειλείται ψυχικά ή σωματικά, όποιος βρίσκεται μπροστά σε μια επερχόμενη απώλεια. Οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, υποβοηθούμενες και από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, βιώνονται ως κοινωνίες γενικευμένης απειλής. Οποιαδήποτε στιγμή, οπουδήποτε, κάτι μπορεί να ξεσπάσει ξαφνικά που θα φέρει την καταστροφή σε τοπικό ή παγκόσμιο επίπεδο, σε κλίμακα ατομική ή συνολική. Τα επακόλουθά τους έχουν γίνει οδυνηρά εμφανή στη μικρή μας χώρα τον τελευταίο μήνα. Μίσση ή «μη άνθρωπος» μπορεί να γίνει στιγμιαία και εναλλάξ ένα δεκαπεντάχρονο παιδί, ένας εικοσιενάχρονος αστυνομικός ή μια αλλοδαπή συνδικαλίστρια, ανάλογα με τα συμφέροντα, τις παραστάσεις, τις αξίες ή το συναισθηματικό κλίμα μέσα στο οποίο γαλουχήθηκε ο κάθε «αηδιασμένος».

Ένα αδιάψευστο εύρημα στις επιστήμες της ψυχικής υγείας είναι πως όποιος κακοποιεί έχει προηγουμένως κακοποιηθεί ο ίδιος. Είναι λοιπόν σχεδόν αφελές να αναρωτιόμαστε γιατί έχει αυξηθεί η βία στις ανθρώπινες συναναστροφές ή γιατί οι άνθρωποι γίνονται μεταξύ τους ολοένα και πιο εχθρικοί. Η απάντηση είναι απλή. Ζουν σε έναν κόσμο που όλο και περισσότερο τους κακοποιεί και τους φοβίζει. Σε έναν κόσμο όπου η τεχνολογική πρόοδος ισοδυναμεί με περιβαλλοντική καταστροφή και όπου η κυρίαρχη αξία είναι η ατομική εξέλιξη. Σε έναν κόσμο που υπόσχεται σχεδόν τα πάντα αλλά εκπληρώνει ελάχιστα και όπου όταν ο ένας στόχος καλύπτεται ένας άλλος «καραδοκεί». Ζουν σε μια χώρα όπου βασικοί θεσμοί όπως η Παιδεία, η κοινωνική πρόνοια ή η υγεία είναι μόνιμες πηγές δυσφορίας. Σε μια Ελλάδα που «όπου κι αν πάνε τους πληγώνει», τους θυμώνει και τους περιφρονεί...

Η βία στις συναναστροφές αυξάνεται γιατί από πολύ νωρίς στη ζωή υποχρεωνόμαστε να αντέξουμε σε συνθήκες ανταγωνισμού, ατομισμού και εντατικοποίησης, δηλαδή σε συνθήκες που καλλιεργούν τον θυμό και τον φόβο. Αυξάνεται επειδή οι κοινοί στόχοι εκλείπουν και οι ατομικοί πολλαπλασιάζονται και έτσι από νωρίς μαθαίνουμε πολύ περισσότερα για ό,τι μας χωρίζει(από άλλους πολιτισμούς, άλλες ομάδες, άλλες ηλικίες, από το άλλο φύλο) παρά για ό,τι μας ενώνει.

Κείμενο II

Όταν η φρίκη ψυχαγωγεί

Κι ενώ η υπόθεση της τρομοκρατικής επίθεσης στη Βοστώνη είναι ακόμη «ζεστή», με την υφήλιο να παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις, ιστοσελίδα δημιούργησε βιντεοπαιχνίδι με τον τίτλο «Μαραθώνιος της Βοστώνης 2013: Τρόμος στους δρόμους». Οι παίκτης μπαίνει στο «πετσί» ενός μαραθωνοδρόμου που προσπαθεί να αποφύγει τις βόμβες, ενώ γύρω του δρομείς διαμελίζονται μέσα σε κρουνοί αίματος, σώματα μεταμορφώνονται σε άμορφες μάζες, το οδόστρωμα γεμίζει ακρωτηριασμένα μέλη. Το σκηνικό είναι απόλυτα ρεαλιστικό καθώς το παιχνίδι έχει ενσωματώσει πραγματικές εικόνες από την τραγωδία με αληθινούς νεκρούς.

Τα τελευταία εξήντα χρόνια μελετούν οι επιστήμονες τις επιπτώσεις των βίαιων ηλεκτρονικών παιχνιδιών στη συμπεριφορά των νέων. Και ακόμη, μία μερίδα τους ισχυρίζεται ότι *αφυπνίζουν* τα επιθετικά ένστικτα και «παγώνουν» τη βίαιη συμπεριφορά, ενώ μια άλλη θεωρεί ότι η επίδραση είναι προσωρινή (υψηλή αρτηριακή πίεση, αρνητική διάθεση, αδυναμία συνεργασίας) και ότι *δε βεβαιώνεται* πως η συχνή έκθεση στη βία ενισχύει την επιθετικότητα σε βάθος χρόνου. Μάλιστα ορισμένοι ειδικοί παρατηρούν ότι την τελευταία δεκαετία, στις ΗΠΑ, ενώ η πώληση βίαιων ηλεκτρονικών παιχνιδιών διπλασιάστηκε, η νεανική εγκληματικότητα αντίθετα περιορίστηκε στο μισό. Και συμπεραίνουν ότι τα αιμοσταγή παιχνίδια αποκλιμακώνουν τα βίαια ένστικτα των νέων και, καθώς τους καθηλώνουν πολλές ώρες μπροστά στον υπολογιστή, τους κρατούν μακριά από το αληθινό έγκλημα στους δρόμους... Δε λαμβάνεται, όμως, υπόψη το γεγονός ότι η υπέρμετρη χρήση *μειώνει* για τον νέο την αξία της επικοινωνίας με το πραγματικό περιβάλλον, ούτε ότι, παρά την ποσοτική μείωση, υπάρχει μια ποιοτική αύξηση της βίας, με συχνότερα περιστατικά μαζικών φόνων. Είκοσι επτά μαθητές και δασκάλους σκότωσε τον περασμένο Δεκέμβριο στο Νιούταουν ο Ανταμ Λάντσα, ενώ τον περασμένο Ιούλιο, ο Τζέιμς Χολμς, ντυμένος Μπάτμαν, είχε δολοφονήσει 12 άτομα σε κινηματογράφο του Κολοράντο. Και τα περιστατικά είναι δεκάδες πηγαινόντας προς τα πίσω, μέχρι το 2007, όταν στο Πολυτεχνείο της Βιρτζίνια φοιτητής είχε δολοφονήσει 32 άτομα. Σε καμία περίπτωση, φυσικά, δεν οφείλονται στη χρήση, ή τουλάχιστον μόνο στη χρήση αιματοβαμμένων παιχνιδιών, τα οποία μάλλον αντιγράφουν τις πραγματικές κοινωνίες της βίας, όπου φανερά ή *υποδόρια* το όπλο, η λεπίδα, το ρόπαλο, ο αθέμιτος ανταγωνισμός, η παρανομία αποτελούν μέσα επικράτησης και πρότυπα επιτυχίας.

Όμως, τι κοινωνία είναι αυτή που τέρπεται με το φρικώδες, που ψυχαγωγείται με το αποτρόπαιο, το απεχθές, το μακάβριο; Που αποζητεί η βαρβαρότητα, η ασχήμια, η κακία να αποτελούν το φυσικό πλαίσιο εκτόνωσης των αδιεξόδων; Ζούμε μια βαθιά πολιτιστική κρίση, που δημιουργεί *εκτεταμένη* σύγχυση. Οι φρικαλεότητες -στις οποίες υποτίθεται ότι καταφεύγει κανείς για να αποσυμπιέσει την οργή του- ποτέ δεν έκαναν καλύτερο τον κόσμο. Αντίθετα, πάντα συντηρούσαν τον κυνισμό και τη διαστροφή. Το τερατώδες, το βάνουσο δεν σταματούν το κακό, δεν αίρουν το αίνιγμα της αέναης αναπαραγωγής του· απλά ανοικοδομούν στέρεα την πεποίθηση ότι υπάρχει πιο έντονη ηδονή στο αίμα παρά στην αρετή. Ότι δεν είναι η ορθοφροσύνη, η καλοσύνη, η νομιμότητα, αλλά η *αχρειότητα*, η σαπίλα, ο βόρβορος που αποτελούν τη γυμνή αλήθεια και την πραγματική ουσία της ζωής.

(της Τασούλας Καραϊσκάκη, Καθημερινή, 28-4-13)

Κείμενο III (λογοτεχνικό)

Πως έγινε ένας κακός άνθρωπος, Ελένη Βακαλό

Θα σας πω πώς έγινε

Έτσι είναι η σειρά

Ένας μικρός καλός άνθρωπος αντάμωσε στο δρόμο του έναν χτυπημένο
Τόσο δα μακριά από κείνον ήτανε πεσμένος και λυπήθηκε
Τόσο πολύ λυπήθηκε
που ύστερα φοβήθηκε

Πριν κοντά του να πλησιάσει για να σκύψει να τον πιάσει, σκέφτηκε καλύτερα
Τι τα θες τι τα γυρεύεις
Κάποιος άλλος θα βρεθεί από τόσους εδώ γύρω, να ψυχοπονέσει τον καημένο
Και καλύτερα να πούμε
Ούτε πως τον έχω δει

Και επειδή φοβήθηκε
Έτσι συλλογίστηκε

Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον χτυπούν χωρίς να φταίξει;
Και καλά του κάνουνε αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες
Άρχισε λοιπόν και κείνος
Από πάνω να χτυπά

Αρχή του παραμυθιού καλημέρα σας

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

Ποια είναι τα αίτια που οδηγούν στη βίαιη αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπων σύμφωνα με τη συγγραφέα του κειμένου Ι. Να τα παρουσιάσετε σε 60-70 λέξεις.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

1. Ποια είναι η θέση που διατυπώνει η αρθρογράφος στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου ΙΙ και με ποιους τρόπους τεκμηριώνει τη θέση της;

Μονάδες 15

2. Ποιος είναι ο λειτουργικός ρόλος των ερωτήσεων της 3^{ης} παραγράφου στο κείμενο ΙΙ;

Μονάδες 5

3. «Και ακόμη, μία μερίδα τους ισχυρίζεται ότι **αφυπνίζουν** τα επιθετικά ένστικτα και «παγιώνουν» τη βίαιη συμπεριφορά, ενώ μια άλλη θεωρεί ότι η επίδραση είναι **προσωρινή** (υψηλή αρτηριακή πίεση, αρνητική διάθεση, αδυναμία συνεργασίας) και ότι δε **βεβαιώνεται** πως η συχνή έκθεση στη βία ενισχύει την επιθετικότητα σε βάθος χρόνου. Μάλιστα ορισμένοι ειδικοί παρατηρούν ότι την τελευταία 20ετία, στις ΗΠΑ, ενώ η πώληση βίαιων ηλεκτρονικών παιχνιδιών διπλασιάστηκε, η νεανική εγκληματικότητα αντίθετα **περιορίστηκε** στο μισό. Και συμπεραίνουν ότι τα αιμοσταγή παιχνίδια αποκλιμακώνουν τα βίαια ένστικτα των νέων και, καθώς τους **καθηλώνουν** πολλές ώρες μπροστά στον υπολογιστή, τους κρατούν μακριά από το αληθινό έγκλημα στους δρόμους... »

Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμες, ώστε να μην αλλάξει το νόημα του αποσπάσματος.

Μονάδες 5

4. α) Σχολιάστε τη χρήση των ρημάτων γ' προσώπου που χρησιμοποιεί η συγγραφέας του κειμένου Ι στην αρχή των περιόδων της τέταρτης παραγράφου:

«**Θυμώνει** όποιος διαψεύδεται και όποιος δυσφορεί, όποιος βρίσκεται συνεχώς μπροστά σε εμπόδια, αλλά και όποιος αναμετριέται με τους άλλους για να διατηρήσει ο ίδιος τον έλεγχο και

την εξουσία. **Διαψεύδεται** αυτός που παγιδεύτηκε σε καταναλωτικά όνειρα και υποσχέσεις, αυτός που έμεινε άνεργος παρά τις καλές του σπουδές, όποιος πάσχιζε για υψηλούς στόχους που δεν επιτεύχθηκαν ποτέ. **Δυσφορεί** αυτός που οι συνθήκες της καθημερινότητάς του, απλές ή σύνθετες, τον φέρνουν διαρκώς αντιμέτωπο με προβλήματα δισεπίλυτα. **Θυμώνει** εύκολα όποιος αποφασίζει να ακολουθήσει τις σύγχρονες επιταγές για «ανταγωνιστικότητα», διεκδικητικότητα και ατομική επιτυχία ή τις κοινωνικές προσαγές «να είναι καλά με τον εαυτό του» και να απαρνιέται «ό,τι δεν του αξίζει».

Μονάδες 9

β) Σχολιάστε τη σημασία των εισαγωγικών σε τρεις φράσεις στο τέλος της ίδιας παραγράφου.

Μονάδες 6

ΘΕΜΑ Γ

Το ποίημα αφηγείται την ιστορία ενός «μικρού καλού ανθρώπου» που έγινε στο τέλος ένας «κακός άνθρωπος». Ποιοι παράγοντες τον οδήγησαν στην αλλαγή; Να λάβετε υπόψη σας ότι το ποίημα χρησιμοποιεί στοιχεία παραμυθιού.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Ποιοι παράγοντες, κατά τη γνώμη σου, ευθύνονται για τη διαμόρφωση ενός βίαιου χαρακτήρα; Πώς μπορεί το σχολείο να λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας απέναντι σε όλους εκείνους τους παράγοντες που εξαγριώνουν τις ανθρώπινες ψυχές και τις κάνουν να φέρονται βίαια; Να εκθέσεις τις απόψεις σου σε ένα άρθρο 300-400 περίπου λέξεων, που θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σου.

Μονάδες 30